

**OHJAAN, NEUVON JA KANNUSTAN–
Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien ajatuksia omasta
työstään**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, sosiaalialan koulutus

Kevät, 2017

Kati Kolehmainen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Kati Kolehmainen	Vuosi 2017
Työn nimi	Ohjaan, neuvon ja kannustan–lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien ajatuksia omasta työstään	
Työn ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien tekemää työtä. Tarkoitus oli selvittää, mitä kaikkea lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien tekemä työ pitää sisällään ja miten he itse määrittelevät omaa työtään.

Teoreettinen viitekehys muodostui lastensuojelua ohjaavista keskeisistä laeista, sosiaalihuoltolaista ja lastensuojelulaista. Lastensuojelun palvelujärjestelmä on hyvin laaja kokonaisuus ja se on myös keskeisessä asemassa teoriaosuudessa.

Tutkimusaineisto kerättiin lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajilta sähköpostitse. Sosiaaliohjaajat tekivät vapaamuotoiset kirjoitelmat laadittujen kysymysten pohjalta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimuksen analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua ja tyyppittelyä.

Tutkimustulosten perusteella lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaus on lähityöskentelyä perheissä. Asiakassuunnitelma antaa sosiaaliohjaajien työlle raamit mutta ne ovat yleensä melko väljät. Sosiaaliohjaus on kirjoitelmien perusteella ennen kaikkea vuorovaikutustyötä jonka keskiössä ovat ihmissuhde- keskustelu- sekä aktiivisen kuuntelun taidot. Lastensuojelun sosiaaliohjauksessa korostuu luova työskentelyote, ongelmanratkaisukyky ja paineensietokyky. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ on monipuolista työtä jonka sisällöt ja tavoitteet määräytyvät asiakkaan tuen tarpeen mukaan.

Avainsanat Lastensuojelun palvelujärjestelmä, lastensuojelun avohuolto ja sosiaaliohjaus

Sivut 36 sivua

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Kati Kolehmainen	Year 2017
Subject	Advising, counselling and encouraging–non-residential child welfare counsellor’s thoughts about their own work	
Supervisors	Outi Välimaa	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to study the work of social counsellors working in non-residential care in child welfare services. The aim was to find out what their work contains and how they define their own work.

The theoretical framework of the study is based on the central legislation, Social Welfare Act and Child Welfare Act. The child welfare service system is a large entity and it plays an important role in the theoretical part of this thesis.

The data were collected from social counsellors in non-residential child welfare by email. The social counsellors produced free-form essays based on my research questions. The thesis was carried out as a qualitative study. The data were analyzed by using a thematical method.

The social counselling in non-residential child welfare is working in the families. The client plans provide a framework to the social counsellors’ work but the frames are often flexible. Social counselling is mainly interaction and it focuses on relationship, conversation and active hearing skills. Creativity, problem solving skills and pressure tolerance are emphasized in social counselling in child welfare. The work of social counsellors in non-residential child welfare is versatile and the contents and aims vary depending on the clients’ need for support.

Keywords **Child welfare service system, non-residential child welfare and social counselling**

Pages 36 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LASTENSUOJELUA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	2
2.1	Sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksia lastensuojeluun.....	2
2.2	Lastensuojelulaki määrittämässä lastensuojelutyötä	3
3	LASTENSUOJELUN PALVELUJÄRJESTELMÄN TEHTÄVÄ LASTENSUOJELUPROSESSISSA	
4		
3.1	Lastensuojeluprosessin käynnistyminen.....	5
3.2	Ennalta ehkäisevä lastensuojelu	6
3.3	Lastensuojelun avohuollon tukitoimet	7
3.4	Sijoitus avohuollon tukitoimena	8
3.5	Kiireellinen sijoitus	8
3.6	Huostaanotto	9
3.7	Sijaishuolto	10
3.8	Jälkihuolto	11
4	LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON SOSIAALIOHJAUS PERHEIDEN HYVINVOINNIN	
EDISTÄJÄNÄ		11
4.1	Hyvinvoinnin haasteet suomalaisissa perheissä	11
4.2	Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaus vastaamassa perheiden hyvinvoinnin	
haasteisiin		13
5	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	16
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	18
6.1	Tutkimusaineisto	18
6.2	Aineiston analyysimenetelmä	19
6.3	Analyysin toteutus.....	19
6.4	Eettisyys ja luotettavuus	20
7	TUTKIMUSTULOKSET	20
7.1	Työn sisältöön liittyvät kuvaukset.....	20
7.1.1	Työn raamit – asiakassuunnitelma ja perheen vahvuudet	21
7.1.2	Luottamuksellinen suhde – Itsensä ja persoonansa likoon laittaminen	21
7.1.3	Ymmärrys ja keinoja auttaa.....	22
7.1.4	Ohjaan, neuvon, kannustan ja keskustelen.....	23
7.1.5	Toiminnallisia menetelmiä, työkalupakkia ja positiivista virettä	25
7.1.6	Kontrollin elementti – rajausta ja linjausta	26
7.2	Työn kehittämiseen liittyvät kuvaukset	26
7.2.1	Työparityöskentely	27
7.2.2	Yhteiset käytännöt ja koulutukset.....	27

8	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
8.1	Lastensuojelun sosiaalihjaajien työn sisällöt	28
8.2	Kehittämistarpeet lastensuojelun avohuollon sosiaalihjaajien näkökulmasta 30	
9	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Lastensuojelulla on merkittävä asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Lastensuojelun avulla pyritään toteuttamaan YK:n Lastenoikeuksien sopimusta. Sopimuksen neljä pääkohtaa ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen.

Lastensuojelun tarve yhteiskunnassamme on jatkuvaa. Toimintana se on herättää monenlaisia tuntemuksia ja sitä myös kritisoidaan paljon. Lastensuojelusta puhuttaessa, oletetaan usein sen tarkoittavan ainoastaan huostaanottoa, kuitenkin huostaanottojen määrä suhteessa lastensuojelun asiakasmääriin on varsin pieni. Lastensuojelu on moninaista toimintaa ja lähtökohtana siinä on aina lapsen etu. Lastensuojelu kohdistuu perheisiin, joissa hyvinvointia vaarantavat tekijät kasautuvat. Useiden tutkimusten mukaan lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt ja ongelmat ovat tulleet monimuotoisimmiksi. Perheet ovat nykyään Suomessa myös taloudellisesti hyvin eriarvoisessa asemassa. (Kestilä, Kauppinen ja Karvonen 2015, 122-130.)

Vuonna 2015 Suomessa oli lastensuojelun avohuollon asiakkaina 73872 lasta, tämä on noin 17000 lasta vähemmän kuin vuonna 2014, myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on laskenut. Vuonna 2014 uudistettu sosiaalihuoltolaki painottaa ennalta ehkäisevän työn merkitystä ja tämän vaikutukset alkavat varmasti näkyä myös lastensuojelussa. Panostaminen ennalta ehkäiseviin palveluihin saattaa kuitenkin aiheuttaa sen, että lastensuojelun asiakkaaksi ajautuvat lapset ja nuoret ovat tulevaisuudessa moniongelmaisempia ja vaikeammin autettavia.

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävä on selvittää, mitä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaus pitää sisällään ja miten työtä tehdään. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat ajattelevat omasta työstään ja miten he omaa työtään kehittäisivät.

Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössäni ovat lastensuojelu, lastensuojelun avohuolto ja sosiaaliohjaus. Aineiston olen kerännyt suurehkon eteläsuomalaisen kunnan lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajilta, pyytämällä heitä kirjoittamaan omasta työstään. Valitsin tämän aiheen, koska työskentelen itse sosiaaliohjaajana lastensuojelun avohuollossa. Lastensuojelun sosiaaliohjausta ei ole paljoakaan tutkittu, ja yleisesti puhutaan lastensuojelun perhetyöstä ilman erityistä rajausta sosiaaliohjauksen ja perhetyön välillä. Keskityn opinnäytetyössäni kuitenkin nimenomaa sosiaaliohjauksen käsitteeseen.

2 LASTENSUOJELUA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Lastensuojelun palvelut määrittyvät hyvin pikäلتi lainsäädännön kautta. Merkittävimmät lastensuojelun palvelujärjestelmää koskettavat lait ovat sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki

2.1 Sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksia lastensuojeluun

Vuonna 2014 uudistunut sosiaalihuoltolaki toi mukanaan suuria muutoksia myös lastensuojelun palvelujärjestelmään ja lain sisään ajaminen kunnissa on vienyt aikaa. Suurin muutos lienee se, että enää lastensuojelun asiakkuus ei automaattisesti ala lastensuojeluilmoituksesta. Lastensuojeluilmoituksen saavuttua kunnan lastensuojeluun, tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa kartoitetaan perheen tilannetta ja mahdollista avun tarvetta.

Peruspalvelujen vahvistaminen ja sitä kautta korjaavien toimenpiteiden tarpeen vähentäminen ovat olleet keskeisessä asemassa sosiaalihuoltolain (2014/1301) valmisteltaessa. Sosiaalihuollon toimin vaikutetaan erityisesti väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä toimintakykyyn ja osallisuuteen. Sosiaalihuollon merkitys eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisessä on myös tärkeä. Lain yhtenä päämääränä on tarpeenmukaisten, riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen saaminen yhdenvertaisin perustein.

Asiakaskeskeisyys on ollut yksi tärkeä periaate lakia valmisteltaessa. Asiakas tulee kohdata omana ihmisarvoisena yksilönä. Sosiaalihuoltolain yhtenä tavoitteena on luoda edellytykset useiden eri tahojen laajalle yhteistyölle, tämä edesauttaa asiakaskeskeisyysperiaatteen toteuttamista. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas n.d.)

Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus alkaa silloin, kun henkilön hakeudesta tai muulla tavoin vireille tullutta asiaa aletaan käsitellä, tai kun hän on aloittanut jonkun sosiaalipalvelun käyttämisen. Lapsi on sosiaalihuollon asiakas aina, kun sosiaalihuoltoa hakevassa, käyttävässä tai sen kohteena olevassa perheessä on lapsi. Lapsen asiakkuuden huomioiminen on erityisen tärkeää sosiaalihuollon tarvetta arvioitaessa ja silloin, kun sosiaalihuollon tarve liittyy lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja kehityksen turvaamiseen tai lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas n.d.)

Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut, edistää asiakaskeskeyttä sekä parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon eri toimijoiden välillä. Osallisuus tarkoittaa laissa yhteenkuulumisen ja osallisuuden tunnetta, se-

kä mahdollisuutta toimia ja vaikuttaa omassa asiassaan, yhteisössä ja yhteiskunnassa. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 1.)

Asiakkaan etu on turvattava ja asiakkaalla on oikeus saada hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvä kohtelua ilman syrjintää. Huomiota tulee kiinnittää etenkin erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen. Asiakasprosessissa tulee kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan ja koko hänen perheensä kokonaistilanteeseen. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas n.d.)

Sosiaalihuoltolaki korostaa lapsen edun merkitystä, kaikissa sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Laissa korostuu palvelujen ehkäisevä ja lapsen kehitystä edistävä tavoite. Jotta lapsen etu toteutuu lain määrittämällä tavalla, tulee työntekijöillä olla riittävästi osaamista lapsen kohtaamisesta ja kuulemisesta. Moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu myös lapsen etua toteutettaessa. Tämän kaltaisen yhteistyö on myös tehokas keino vastata lapsen ja perheen tuen tarpeisiin. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 5.)

Lapsen edun käsite on monimutkainen, ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä olisi lapselle parasta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, miten eri toimenpiteet parhaiten turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, turvallisen kasvuympäristön sekä ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden. Lapsella tulee myös olla mahdollisuus saada ymmärtämystä sekä iän ja kehitystason mukaista huolenpitoa. Lapselle tulee taata myös mahdollisuus itsenäistymiseen sekä vastuullisuuteen kasvamiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että lapsella on mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioillaan. (Lapsen oikeuksien sopimus n.d.)

2.2 Lastensuojelulaki määrittämässä lastensuojelutyötä

Sosiaalihuoltolain muutos vuonna 2014 toi mukanaan muutoksia myös lastensuojelulakiin (2007/417). Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki korostaa lapsen ja nuoren kuulemisen tärkeyttä. Lasta ja nuorta tulee kuunnella ja hänen mielipiteensä tulee ottaa huomioon arvioitaessa lastensuojelun tarvetta, toteutettaessa lastensuojelua sekä häntä koskevassa päätöksenteossa. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 4.)

Laki määrittelee, että lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Tätä lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä n.d.)

Lastensuojelulain mukaan lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijällä tulee olla käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Laki korostaa myös moniammatillista asiantuntemusta lapsen asioissa. Lapsen kotikunta on vastuussa lastensuojelun järjestämisessä. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 13.)

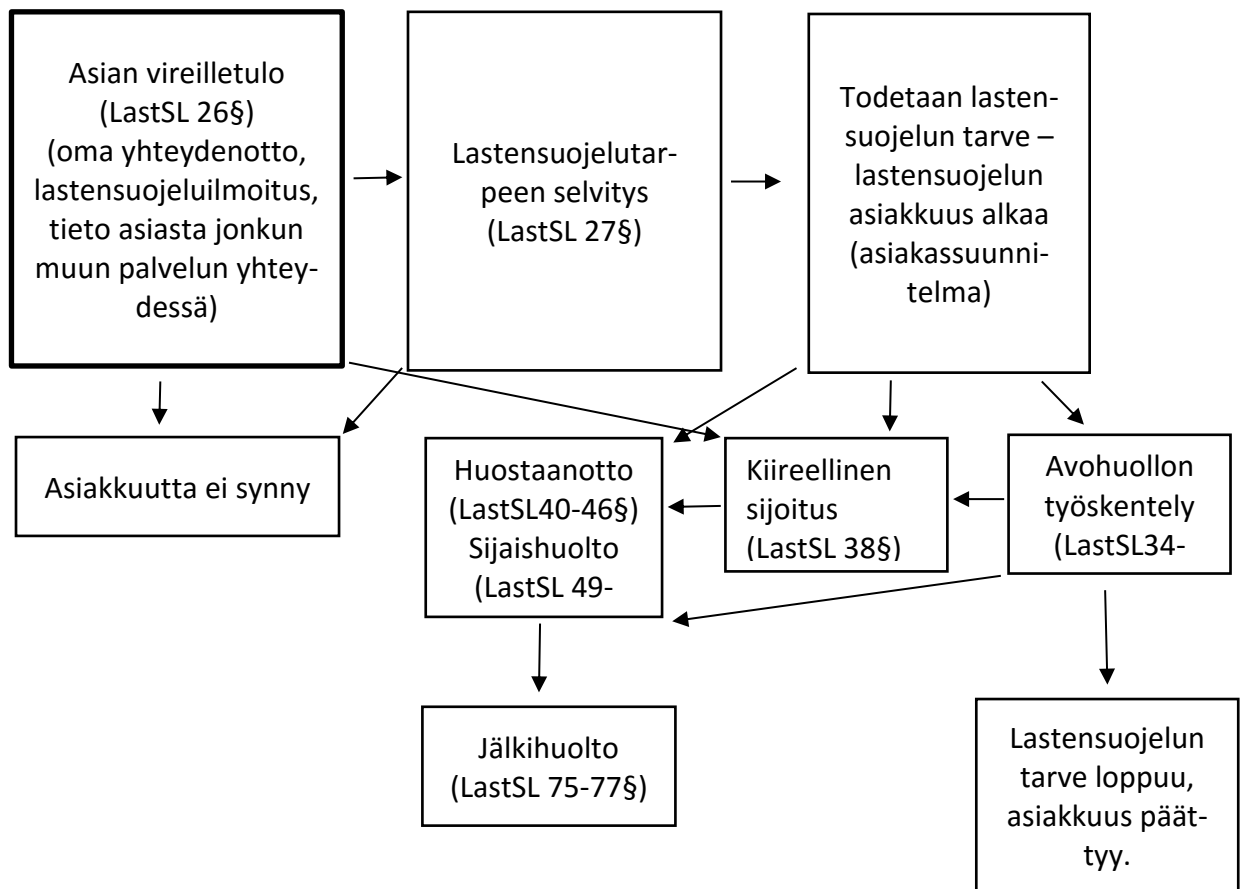
Lastensuojelun tavoitteena on vaikuttaa kunnassa asuvien lasten kasvuoloihin, ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä ja kasaantumista sekä tukea lapsia ja perheitä. Laki myös antaa sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden tarvittaessa puuttua ihmisten yksityiselämään. Laki takaa asiakkaalle tietyt oikeudet ja antaa sosiaalityöntekijöille perusteet tarvittavan huolenpidon toteuttamiseen. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11.)

Lain mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia henkilöitä. Viranomaisten tulee tarjota perheelle riittävän aikaista tukea sekä tarvittaessa ohjattava lapsi ja perhe lastensuojelun palvelujen piiriin. Laki kuitenkin korostaa vanhempien ja muiden huoltajien ensisijaista vastuuta lapsen hyvinvoinnista. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11.)

3 LASTENSUOJELUN PALVELUJÄRJESTELMÄN TEHTÄVÄ LASTENSUOJELUPROSESSISSA

Lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, jonka tehtävänä on edistää ja tukea lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia. Palvelujärjestelmän tulee toimia suunnitelmallisesti ja ennakoidusti. Palveluja tulee ohjata, johtaa ja kehittää tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti ja yhteistyössä kaikkien niiden tahojen kanssa, joiden toimet vaikuttavat lasten ja perheiden hyvinvointiin. Palvelua ja tukea tulee toteuttaa sellaisin tavoin, joista lapsi ja perhe eniten hyötyvät. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä n.d.)

Lastensuojelu on palvelujärjestelmä, jonka tarkoitus on auttaa ja palvella lapsiperheitä mutta sillä on myös velvollisuus puuttua epäkohtiin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä myös ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 2.)

Kuvio1: Lastensuojeluprosessin kulku

3.1 Lastensuojeluprosessin käynnistyminen

Lastensuojeluprosessi alkaa lastensuojeluasian vireille tulosta. Lastensuojeluasia voi tulla vireille perheen omasta yhteydenotosta, lastensuojeluilmoituksesta tai siitä, että asia tulee tietoon jonkun muun palvelun yhteydessä. Lastensuojeluasian vireille tulosta seuraa se, että aloitetaan lastensuojelutarpeen selvitys tai tehdään päätös, ettei sitä tarvitse aloittaa. Lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen joko todetaan, ettei asiakkuudelle ole tarvetta tai todetaan sen tarve. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 25.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, jos palvelutarpeen arvioinnissa todetaan, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin kun ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. Voidaan myös todeta, että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palvelu-

ja tai tukitoimia. Asiakkuuden alkamisesta tulee ilmoittaa lapsen huoltajalle ja siitä tulee tehdä merkintä lasta koskeviin asiakirjoihin. Mikäli lapsi siirtyy lastensuojelun asiakkaaksi, tehdään hänelle lastensuojelun asiakassuunnitelma. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 26.)

Lastensuojelulain § 30 määrittelee, että lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tulee tehdä asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin avohuollon tukitoimilla pyritään vaikuttamaan. Suunnitelmaan kirjataan myös tuen tarve, palvelut sekä muut tukitoimet joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan sekä arvioitu aika jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. On myös tärkeää, että suunnitelmaan kirjataan mahdolliset eriaävät näkemykset tuen tarpeesta sekä palvelujen ja muiden tukitoimien järjestämisestä. (Lastensuojelun käsikirja, avohuollon asiakassuunnitelma n.d.)

Seuraavissa alaluvuissa avaan lastensuojeluprosessia yksityiskohtaisemmin.

3.2 Ennalta ehkäisevä lastensuojelu

Yhteiskunnan on tuettava perheitä kasvatustehtävässä. Perhettä tukemalla tuetaan myös lapsen ja nuoren hyvinvointia. Varsinaisen lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ennalta ehkäisevään lastensuojeluun kuuluvat tuki ja erityinen tuki, joita annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä n.d.)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan monin eri tavoin. Sitä annetaan esimerkiksi kunnan peruspalvelun perhetyössä, joka on perheille vapaaehtoista. Lapsen edun mukaista on muun muassa panostaminen ehkäisevään lastensuojeluun eli tuen konkreettiseen antamiseen ja lasten hyvinvoinnin edistämiseen. Lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta on tärkeää, että kynnyksien pyytämiseksi ja sen saamiseksi on matala. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä n.d.)

Perheen tukemisessa on kysymys ehkäisevästä lastensuojelutyöstä. Tavoitus on vaikuttaa ennaltaehkäisevästi vaikeuksien syntymiseen ja syvenemiseen. Perheille tarjotaan kasvatustukea ja neuvontaa sekä puututaan tarvittaessa epäkohtiin lapsen oloissa tai käytöksessä. Tavoite on, että tukea on helposti saatavilla ja sitä olisi helppo ottaa myös vastaan. (Pitkänen 2011, 9.)

3.3 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Lastensuojelussa tulee ensisijaisesti käyttää avohuollon tukitoimia lapsen ja perheen tukemiseksi. Asiakkaan hienovarainen ja ihmisarvoinen kohtelu on ensiarvoisen tärkeää ja lastensuojelun toiminnassa tulee huomioida YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa taatut lapsen oikeudet. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 11–13.)

Lastensuojelun avohuollon perustehtävä on Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsen ja nuoren kehityksen ja terveyden turvaaminen silloin kun se on vaarantunut tai uhkaa vaarantua. Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, mikäli lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Lastensuojelulaki velvoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ryhtymään avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 34.)

Lastensuojelun tukitoimilla pyritään vaikuttamaan lapsen yleisiin kasvuoloihin ja niillä pyritään myös tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä. Lastensuojelulla on myös varsinainen lastensuojelutehtävä. Työskentely jatkuu palvelutarpeen arvioinnin jälkeen edelleen lapsen ja perheen tilanteen huolellisella selvittämällä ja tuen tarpeen arvioinnilla. Lapsen asiasta vastaava sosiaalityöntekijä koordinoi lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelutyötä ja yksittäisen lapsen asiakasprosessia. Valtaosa lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta toteutetaan avohuollon tukitoimilla. Tukitoimia suunnitellaan ja niistä sovitaan mahdollisimman pitkälle lapsen ja perheen kanssa yhdessä ja ne perustuvat kirjalliseen asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä n.d.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea vanhempia kasvatustyössä. Tukitoimilla pyritään myös ennaltaehkäisemään uusien ongelmien syntymistä sekä kartoittamaan perheiden tuen tarvetta ja ohjata heitä tarvitsemien palveluiden piiriin. Avohuollon tukitoimia toteutetaan ensisijaisesti yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Tukitoimista ja tuen tarpeesta vanhemmat ja työntekijät voivat olla eri mieltä, mutta työntekijöiden tulee toimia niin, että he saavat perheen yhteistyöhön kanssaan. Tämä ei ole aina helppoa, se vaatii avointa keskustelua, luottamuksellista suhdetta asiakkaaseen sekä aikaa. Työntekijöiden tulee myös työskennellä niin, että he saavat perheen osallistettua yhteistyöhön kanssaan. (Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun avohuolto n.d.)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle perheelle on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastaavia avohuollon tukitoimia. Tukitoimien avulla voidaan selvittää lapsen ja perheen ongelmatilanteita, järjestää lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita sekä järjestää

tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta ja muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. Tukitoimet kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 37.)

Lastensuojelutyöllä on elämäkerrallinen merkitys. Asiakkaiden tarinoiden kertominen ja kuuleminen on tärkeää, myös asiakkaiden omat yksilölliset kokemukset ovat oleellisen tärkeitä. Lastensuojelu jättää kokemuksellisen jäljen lasten, äitien, isien, sisarusten ja sukulaisten elämään. Lastensuojelun ytimessä ovat aina kysymykset lasten ja/tai perheiden suojelusta ja hyvinvoinnista. Lastensuojelu voidaan määritellä joko suojeluun pyrkiväksi lastensuojeluksi tai hyvinvointia painottavaksi lastensuojeluksi. Hyvinvointipainotteisessa lastensuojelussa tavoitteena on laajempi lapsen hyvinvoinnin edistäminen. Suomalaisessa yhteiskunnassa painottuu nimenomaan hyvinvointipohjainen lastensuojelu. (Pösö 2007, 65–82.)

3.4 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Lastensuojelun avohuollon sijoitus on rajattu tukitoimi, joka voidaan tehdä jos halutaan arvioida lapsen tuen tarvetta, sijoitusta voidaan käyttää myös kuntouttavana jaksona. Avohuollon sijoituksesta päätettäessä, tulee siihen olla lupa lapsen huoltajalta sekä 12 vuotta täyttäneeltä lapselta. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 37 .)

Avohuollon sijoitus voidaan tehdä kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan ja sen jatkamista tulee arvioida kolmen kuukauden välein. Sijoituksesta päätettäessä, tulee määritellä sen kesto sekä tavoitteet sijoitukselle. Lapsi voidaan sijoittaa myös yhdessä vanhemman tai muun perheen kanssa, sijoitus voidaan tehdä laitokseen tai perhehoitoon. Tehtäessä arviointia sijoituksen jatkamisesta, tulee arvioida myös mahdollinen huostaanoton tarve. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

3.5 Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus on viimesijainen toimenpide lapsen tilanteen turvaamiseksi. Kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä välittömästi tai lapseen kohdistuu vakavaa heitteillejättöä tai kaltoinkohtelua. Kiireellinen sijoitus on paikallaan myös silloin, mikäli lapsen huoltajat ovat tilapäisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan ja tämän vuoksi lapsen terveys tai kehitys vaarantuu. Tällaisia tilanteita voivat olla vanhempien akuutit mielenterveysongelmat, päihteiden vaikutuksena oleminen, onnettomuus tai sairastuminen. Kriteerinä kuitenkin kiireelliselle sijoitukselle näissä tapauksissa on se, että lapsi on välittömässä vaarassa. Kiireellistä sijoitusta voidaan käyttää myös niissä tapauksissa, että lapsi tai nuori käyttäytyy itsetuhoisesti, tekee rikoksia tai käyttää päihteitä. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

Koska kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen ihmisen yksityisyyteen, vaatii se viranomaispäätöstä. Päätöksen siitä voi tehdä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelulaki määrittelee tarkasti kiireellistä sijoitusta koskevista asioista. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä 30 päiväksi, mukaan lukien se päivä, jolloin sijoitus alkaa. Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa enintään 30 päivää. Sijoitusta voidaan jatkaa, mikäli tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä tarvitaan lisäselvityksiä eikä niitä ole mahdollista saada 30 päivän kuluessa kiireellisen sijoituksen alkamisesta tai jos jatkopäätös on lapsen edun mukainen. Sama henkilö ei voi tehdä päätöstä kiireellisestä sijoituksesta ja sen jatkamisesta. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 38.)

Kiireellisen sijoituksen aikana kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin päättää lapsen sijoituspaikasta, hoidosta, välittömästä terveydenhuollosta ja lapsen yhteydenpidosta. Jos lapsen yhteydenpitoa tai liikkumista joudutaan rajoittamaan, tulee niistä tehdä erilliset päätökset. Kiireellinen sijoitus päättyy, kun peruste sijoitukselle on päätynyt. Mikäli lapsi voi turvallisesti palata kotiin, tulee lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehdä päätös kiireellisen sijoituksen päättymisestä. Kiireellinen sijoitus voi päättyä myös päätökseen huostaanotosta. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 38.)

3.6 Huostaanotto

Lastensuojelulain § 40 määrittää, että lapsi on otettava huostaan ja hänelle tulee järjestää sijaishuolto, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa vakavasti terveyttään ja kehitystään. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos lastensuojelun avohuollon tukitoimet on katsottu riittämättömiksi, tai ne eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon kannalta sopivia tai mahdollisia. Huostaanottoon voidaan ryhtyä myös siitä syystä, että sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

Huostaanottoa valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä toisen sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijöillä tulee olla tukenaan oikeudellista asiantuntemusta sekä muuta tarvittavaa asiantuntemusta. Kun huostaanottoa aletaan valmistella, sosiaalityöntekijän tulee selvittää lapsen mielipide asiaan ja lapsella on oikeus tulla kuulluksi. On myös tärkeää kuulla lapsen huoltajaa. Sosiaalityöntekijällä on oikeus saada lausuntoja eri tahoilta, mikäli niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 41.)

Huostaanotto voidaan tehdä joko suostumukseen perustuvana tai tahdonvastaisena. Jos huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi suostuvat huostaanottoon, tehdään kirjallinen päätös huostaanotosta sekä sijaishuoltoon sijoit-

tamisesta. Tällöin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee huostaanoton ja johtava viranhaltija tekee siitä päätöksen. Päätös annetaan tiedoksi asianosaisille. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

Mikäli huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustavat huostaanottoa, on johtavan viranhaltijan tehtävä siitä hakemus hallinto-oikeudelle ja hakemus on annettava tiedoksi asianosaisille. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

3.7 Sijaishuolto

Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisen tarpeiden ja toiveiden mukaan. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee ottaa huomioon sekä lapsen tarpeet, että huostaanoton perusteet. Sijaishuoltopaikkana voi olla sukulaissijoitus, perhehoito, lastensuojelulaitokset, ammatilliset perhehoitolaitokset sekä koulukodit. Sijaishuoltopaikkaa voidaan huostaanoton aikana muuttaa ainoastaan perustellusta syystä. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 49.)

Huostaanotetulle lapselle tehdään sijaishuollon asiakassuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve, olosuhteet ja asiat joihin pyritään vaikuttamaan, palvelut ja tukitoimet, arvioitu aika tavoitteiden toteutumiseksi, asianosaisten eriävät näkemykset sekä lapsen ja sosiaalityöntekijän tai muun työntekijän tapaamiset. Suunnitelmaa voidaan myös täydentää erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Sijaishuollon aikana lapsella on oikeus tavata hänelle läheisiä ihmisiä, oikeus tavata sosiaalityöntekijää sekä oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan. Lapsella on myös oikeus saada käyttövaroja. Lapsen oikeuksien toteutumisesta vastaavat sijoittajakunnan sosiaaliviranomaiset, sijaishuoltopaikka sekä lapsen vanhemmat. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava erillinen suunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi. Asiakassuunnitelmia arvioidaan aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

Sijaishuollossa joudutaan joskus käyttämään rajoitustoimenpiteitä jotta lapsen turvallinen kasvu ja kehitys voidaan turvata. Rajoitustoimenpiteet perustuvat lastensuojelulakiin, ja niiden käyttö tulee olla perusteltua. Rajoitustoimenpiteitä ovat muun muassa yhteydenpidon rajoittaminen, liikumavapauden rajoittaminen, henkilötarkastus, kiinnipitäminen, eristäminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, omaisuuden ja lähetysten tarkistaminen ja luovuttamatta jättäminen sekä erityinen huolenpito. Rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan laitoshuollossa. Perhehoidossa voidaan rajoittaa ainoastaan yhteydenpitoa. Rajoitustoimenpiteistä tulee aina tehdä kirjallinen päätös. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 61.)

3.8 Jälkihuolto

Lastensuojelulaissa säädetään jälkihuollosta ja sen järjestämisestä. Kunnan tulee järjestää jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoon on oikeus myös lapsella, joka on ollut avohuollon sijoituksessa yksin vähintään kuusi kuukautta yhtäjaksoisesti. Oikeus jälkihuoltoon päättyy kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 75.)

Jälkihuollossa olevalle nuorelle tulee nimetä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tulee huolehtia siitä, että nuorelle laaditaan jälkihuoltosuunnitelma. Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Jälkihuoltoa toteutetaan samalla tavalla kuin sijaishuoltoakin. Jälkihuollon palvelut rakennetaan aina nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan ja sitä toteutetaan suunnitelmallisesti yhdessä eri viranomaisten kanssa. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 76.)

Jälkihuollon tarkoitus on tukea nuoren kotiutumista sijaishuollon jälkeen ja tukea nuorta itsenäiseen elämään. Jälkihuollon keinoin autetaan nuorta asunnon ja toimeentulon hankkimisessa, tuetaan harrastuksia, suunnitellaan nuoren tulevaisuutta, tuetaan työllistymistä tai opiskelupaikan löytämistä ja harjoitellaan arjessa selviytymistä. Jälkihuollossa olevalla nuorella on mahdollisuus saada turvallisen aikuisen tukea ja hänellä on myös mahdollisuus tavata vertaisiaan. Hyvin pitkälti jälkihuolto on kanssakulkeamista kohti aikuisuutta. (Lastensuojelun käsikirja, työprosessit n.d.)

4 LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON SOSIAALIOHJAUS PERHEIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

Tässä luvussa käsittelen perheiden hyvinvoinnin haasteita sekä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjausta, sivuan myös perhetyön käsitettä.

4.1 Hyvinvoinnin haasteet suomalaisissa perheissä

Yhteiskunnassa on tapahtunut suuria muutoksia viime vuosikymmeninä. Ydinperhe ei ole enää ainoa perhetyyppi vaan sen rinnalle on tullut monia uudenlaisia perhetyyppejä. Perheiden arki on muuttunut yhä kiireisemmäksi, työn ja perhe-elämän yhdistäminen voi olla hankalaa, myös työelämän vaatimukset ovat koventuneet. Vanhemmat antavat nykyään myös yhä enemmän omaa kasvatustuutaan ammattilaisille. (Lämsä 2009, 21–30.)

Hyvinvointi on hyvin laajasti määriteltävä käsite, sen määritelmä riippuu myös siitä, mistä suunnasta asiaa tarkastelee. Lastensuojelun näkökulmasta käsin riskitekijöitä hyvinvoinnille ovat taloudelliset vaikeudet, vaih-

tuvat ihmissuhteet, turvattomuus, aikuisuuden ja vanhemmuuden puute, arjen impulsiivisuus ja aikuisen kyvyttömyys vastata lapsen tarpeisiin. Lapsen täytyy kokea olonsa turvalliseksi ollakseen hyvinvoiva ja lapsen tulee saada luottaa siihen, että hänen elämänsä hyvät asiat ovat pysyviä. Turvallisessa ympäristössä voi kapinoida kasvu-ympäristön arvoja vastaan. Kyseenalaistaminen on tervettä ja kuuluu nuoren aikuiseksi kasvamiseen. (Kouhia 2008, 20–22.)

Pahoinvoinnin käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti ja sen määritelmät vaihtelevat sen mukaan mistä suunnasta asiaa tarkastellaan. Pahoinvoinnilla voidaan tarkoittaa hoidon ja hoivan puutetta, turvattomuuden ja vaaran tunnetta, pelkoa, ahdistusta ja huolta ja näiden yhteen sekoittumista. Pahoinvoivia lapsia voivat olla kiusatut, väkivaltaiset, laiminlyödyt, psyykkisesti sairaat sekä kuritetut lapset ja nuoret. (Kouhia 2008, 21–24.)

Lapset omaksuvat sosiaalisen maailman käytännöt, normit ja tulkinnat ensisijaisesti omien vanhempiensa kautta. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu lapsen minuuden ja lasta ympäröivän todellisuuden rakentamisessa. Lapset oppivat vanhemmiltaan ajattelutapoja ja käytäntöjä (Pekkarinen 2015, 163–166.) Kodin tuella on suuri merkitys siihen, mitä lapset ja nuoret ajattelevat omista mahdollisuuksistaan ja tulevaisuudesta, tästä johtuen nuoret ovat eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Aikuisen tarjoaman riittävän tuen ja huolenpidon puute saattaa johtaa siihen, että nuoret itsenäistyvät liian aikaisin ja lapsuusajaksi jää liian lyhyeksi. (Lämsä 2009, 22–27.)

Sosiaalinen media ja internet ovat tuoneet oman haasteensa nuorten elämään. Nykynuorten elämä on usein epävarmaa ja viestintä- ja tietotekninen kehitys määrittelevät voimakkaasti nuorten sosiaalisuuden muotoja. Sosiaalinen media mahdollistaa uusia kiusaamisen muotoja ja internetin kautta nuorilla on mahdollisuus tutustua sellaisiin asioihin, jotka eivät vielä kuuluisi heidän ikäisilleen. Tämä saattaa aiheuttaa nuorille epävarmuutta ja pelokkuutta. Erittäin vahingollista tämä on nuoren minuuden muodostumisvaiheessa, lapsi ja nuori voi saada täysin väärä käsityksiä todellisuudesta mikä aiheuttaa myös suuria ristiriitoja nuoren mielessä. Mikäli perheessä on ongelmia vanhemmuudessa, nuori pakenee tätä arkitodellisuutta sosiaalisen median maailmaan hakeakseen tukea ikäisiltään. Mikäli kaverit ovat samankaltaisessa tilanteessa, oravanpyörä on valmis. Saattaa olla myös niin, että vanhemmat pakenevat omaa todellisuuttaan sosiaalisen median maailmaan ja lapsella ja nuorella on täten valmis käytösmalli käsitellä vaikeita asioita. Nuori saattaa myös eristäytyä ikätovereistaan kotitilanteensa vuoksi, kaikki aika saattaa kulua internet-maailmassa ja nuoren ainoat ystävät saattavat olla siellä. (Pulkinen ja Kanervio 2014; Lämsä 2009.)

Useissa tutkimuksissa on todettu, että lapsuuden huono-osaisuus saattaa ennustaa huono-osaisuutta myös myöhemmässä elämässä. Erityisesti

päihde- ja mielenterveysongelmaisissa perheissä on suuri riski ylisukupolvisuudelle. Sosiaalinen asema on usein yhteydessä eri ongelmien yleisyyteen, mielenkiintoista onkin se, onko ylisukupolvisuudella yhteys myös sosiaalisen aseman periytyvyyteen. Vaikka suuri osa suomalaisista nuorista voi hyvin, on havaittu, että ongelmat kasautuvat usein samoille nuorille, etenkin kouluttamattomat nuoret ovat syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymiseen vaikuttaa usein se, että huono-osaisuus ja ongelmien moninaisuus vaikeuttavat nuoren mahdollisuuksiin hallita omaa elämäänsä. (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2015, 117–118.)

Lapsen ja nuoren ensisijaisena kasvuympäristönä perhe on tärkeä arjenhallinnan taitojen kehittämisessä. Lapsuuden perheen taloudelliset vaikeudet, vanhempien työttömyys ja matala koulutustaso ovat yhteydessä useisiin lapsuusiän ongelmiin ja sosiaalisten suhteiden hallintaan. Kaikissa perheissä kasvuolosuhteet eivät edistä lapsen ja nuoren tasapainoista kasvua, kehitystä, oppimista ja arjenhallintaa. Perheiden huono taloudellinen tilanne, terveydelliset ongelmat ja sosiaaliset vaikeudet vaikuttavat vanhempien jaksamiseen ja vähentävät voimavaroja. Perheiden hyvinvointia, jaksamista ja arjessa selviämistä tulisikin tukea nykyistä paremmin ja varhemmin. Epäsuotuisiin kehityskulkuihin tulisi puuttua jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mahdollisimman varhainen puuttuminen ja tukeminen ehkäisevät tehokkaasti ongelmien kasautumista ja nuorten syrjäytymistä. (Kestilä, Kauppinen, Karvonen 2015, 122–130.)

Lastensuojelu kohdistuu perheisiin, joissa hyvinvointia vaarantavat tekijät kasaantuvat. Monet lapsuudenperheen ongelmat uusiutuvat lasten omista perheistä ja aiheuttavat ylisukupolvista pahoinvointia. Ylisukupolvisuus aiheuttaa lastensuojelutyölle suuria haasteita. Ongelmat ovat niin syvällä ja niin kauan jatkuneita, että lastensuojelun on vaikea puuttua niihin ja niiden korjaaminen vaatii valtavan pitkää ja erittäin intensiivistä työtä. (Pekkarinen 2015, 166–169.)

4.2 Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaus vastaamassa perheiden hyvinvoinnin haasteisiin

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveystalouden sosionomi (AMK) tai YAMK-tutkinnon suorittaneen ammattihenkilön toimintaa. Sosiaaliohjaus on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä, sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Olennaista sosiaaliohjauksessa on tunnistaa asiakkaan elämäntilanne sekä voimavarat ja toimintakyky eri osa-alueilla. Sosiaaliohjaajan tulee myös tuntea palvelujärjestelmää sekä sosiaalivakuutusjärjestelmää (Talentia n.d, Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.)

Keskeistä sosiaaliohjauksessa on kohdata asiakkaat joustavasti ja asiakkaita tulee tukea ja motivoida itsenäiseen suoriutumiseen. Työ on vuorovaiikutuksellista osallisuuden, elämänhallinnan ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemista. (Helminen 2016, 14–24.) Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoite-

taan kykyä selviytyä arjen tilanteista ja huolenpitotehtävistä. Sosiaalinen toimintakyky pitää sisällään myös sosiaalisten suhteiden solmimisen, vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa, arjen ongelmatilanteiden ratkaisemisen sekä yhteiskunnallisten velvoitteiden hoitamisen. Sosiaaliohjaus voidaan nähdä lastensuojelun avohuollossa myös ehkäisevänä työnä, sen avulla pyritään muun muassa ehkäisemään sijaishuollon tarpeen syntymistä. (Jauhiainen 2004, 27–42.)

Sosiaaliohjaus voidaan määritellä siten, että sosiaaliohjaus on yksilöiden ja perheiden elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävää ehkäisevää ja kuntouttavaa ohjausta, neuvontaa ja tukea. Lastensuojelun sosiaaliohjaus on tiivistä työskentelyä lapsen ja perheen kanssa. Sosiaaliohjaus on lähityötä ja se on myös asiakaslähtöistä toimintaa. Työtavat ja menetelmät ovat moninaiset ja ne räätälöidään lapsen ja perheiden elämäntilanteen mukaan, kunkin yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. (Helminen 2016 6–11.)

Sosiaaliohjaus on asiakkaan konkreettista opastamista, yhdessä tekemistä, aktivoimista, motivoimista ja rinnalla kulkemista. Sosiaaliohjauksella pyritään tukemaan yksilön kasvua ja vastuullisen aikuisuuden kehittymistä. Sosiaaliohjaus on lastensuojelun asiakassuunnitelman toteuttamista itenäisesti arjen toiminnassa ja se sisältää perheen tukemista sen kasvatustehtävässä. (Jauhiainen 2004, 27–42.)

Jauhiaisen (2004) mukaan sosiaaliohjaus pitää sisällään mm. seuraavia asioita: opastusta ja ohjausta, aktivointia ja motivointia, asiakkaan tukemista erilaisissa asioissa, asiakassuunnitelman toteuttamista ja seurantaa, yhdessä tekemistä, konkreettista opastamista ja yksilön kasvupotentiaalin tukemista. Voidaan sanoa, että se on oikean reitin etsimistä yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa sen reitin kulkemista yhdessä. Sosiaaliohjaus liittyy usein kiinteäksi osaksi sosiaalityön asiakastyön prosessia. Sosiaaliohjaajan tulee arvioida tehtyjen suunnitelmien toimivuutta asiakkaan arjessa sekä tuoda esiin mahdollisia muutostarpeita

Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan sosiaaliohjaajan tehtävä lastensuojelun asiakasprosessissa keskittyy asiakkaan ohjaamiseen, neuvontaan ja tukeen, sosiaaliohjaajilla ei ole virallista päätöksentekovaltaa. Laatusuosituksissa nähdään sosiaaliohjaajien mahdollisuus osallistua lastensuojelun työprosessiin hyvin laaja-alaisesti ja sosiaaliohjaajien tehtävänä on usein perhetyö tai perheohjaus sekä esimerkiksi ryhmämuotoinen työ erilaisten asiakasryhmien kanssa. Sosiaaliohjaajan työ on useimmiten lähityötä, joka keskittyy vuorovaikutuksellisiin kysymyksiin ja lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. (Jauhiainen 2004,30-42.)

Sosiaaliohjaajille kertyy paljon tietoa perheiden tilanteista ja on tärkeää, että yhteistyö sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan välillä sujuu. Ihanne-tilanteessa sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja käyvät jatkuvaa dialogia

jotta molemmat ovat ajan tasalla perheen tilanteesta. (Hovi-Pulsa 2008, 115.)

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjauksessa voidaan käyttää erilaisia työvälineitä ja työmenetelmiä. Työvälineitä ovat mm. erilaiset kortit, listat, lomakkeet tai tehtävät. Lastensuojelussa käytetyt työmenetelmät ovat työvälineitä laajempia kokonaisuuksia, joissa on määritelty periaatteita, prosessia ja tapaa, jolla menetelmää käytetään. Kunkin menetelmän sisällä voidaan käyttää erilaisia välineitä. Tärkeämpää kuin se, mitä menetelmää käytetään, on se, mihin tuloksiin menetelmää hyödyntämällä päästään. Menetelmät sinällään eivät ole oikotie positiivisiin muutoksiin. Työmenetelmät ovat työkaluja, joiden käyttäjällä tulee olla lastensuojelutyössä tarvittavia tietoa ja taitoja. Näihin taitoihin kuuluu muun muassa kyky olla asiakkaan kanssa vuorovaikutussuhteessa. Parhaimmillaan erilaisten työmenetelmien ja –välineiden käyttö edesauttaa luottamuksen syntymistä ja niiden avulla voidaan myös olla luontevassa vuorovaikutuksessa ja edesauttaa sen syntymistä. (Lastensuojelun käsikirja, työmenetelmät- ja välineet n.d.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimista puhuttaessa mainitaan usein perhetyö. Vuori ja Nätkin (2007, 7) määrittelevät perhetyön ammatilliseksi toiminnaksi, jonka kohteena ovat perheen jäsenet. Perhetyön tarkoituksena on perheen voimavarojen vahvistaminen ja vuorovaikutuksen parantaminen. Perhetyö on usein psykososiaalisen tuen ja käytännön avun yhdistelmä. Perhetyön käsite on hyvin laaja ja se sisältää kunnasta riippuen monenlaisia asioita. Perhetyö-nimikkeen alla voidaan tehdä monenlaista työtä, monin eri menetelmin ja toimintamuodoin, tämän vuoksi perhetyön yksiselitteinen määrittely on hankalaa. Perhetyön sisältö, toimintamuodot, tekijät sekä organisointi vaihtelevat myös kunnittain hyvin paljon. Perhetyö on kuitenkin vakiintunut pysyväksi osaksi kuntien toimintaa ja ominaista sille on sosiaalipedagoginen työote. Lastensuojelun perhetyön lähtökohtana on aina lapsen edun vaaliminen. Perhetyön kautta voidaan perheen arkea rytmittämällä rakentaa ennakoitavaa, joustavaa ja perheen omassa hallussa olevaa arkea. (Uusimäki 2005, 17–40.)

Kunnasta riippuen, lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työstä puhutaan nimellä sosiaaliohjaajien tekemä perhetyö tai sosiaaliohjaus. Itse määrittelin asian niin, että perhetyö on yksi sosiaaliohjauksen työote. Sosiaaliohjaukseen sisältyy monia perhetyön elementtejä mutta myös paljon muuta. Sosiaaliohjaukseen sisältyy myös palveluohjausta ja –neuvontaa sekä tuen tarpeen kartoittamista. Perhetyön voidaan katsoa keskittyvän enemmän perheissä tapahtuvaan konkreettiseen työhön ja perheiden tukemiseen.

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Virtaa-hankkeen tavoitteena 2000-luvun alkupuoliskolla Hämeenlinnassa oli saada lisää työntekijöitä tekemään lastensuojelutyötä ja siten vähentää sosiaalityöntekijöihin kohdistuvia paineita. Hanke aloitettiin 1.5.2004. Hankkeen myötä saatiin sosionomeja lastensuojelutyöhön. Sosionomit työskentelivät sosiaalityöntekijöiden työparina, tekivät asiakasperheiden alkutilanteiden kartoituksia, tekivät lähityötä perheessä (perhetyö) sekä järjestivät erilaisia toiminnallisia ryhmiä. Hankkeen johtopäätöksenä todettiin, että työskentelemällä moniammatillisissa tiimeissä, pystytään vastaamaan perheiden tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Hankkeen myötä myös sosionomien asema Hämeenlinnan lastensuojelussa pikkuhiljaa vakiintui. (Virtaa-hanke 2005, 86–88.)

Horsman ja Jauhaisen tekemässä Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektissa (2004) tavoitteena oli kunnallisen sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen. Projekti painottui sosiaalitoimistojen sosiaalityöhön sekä siihen eri tavoin linkittyvään sosionomin koulutuksen saaneiden tekemään ohjaustyöhön. Projektiin osallistuvissa kunnissa kehittämisen tarve nähtiin etenkin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien yhteistyössä. Tällaista työparityöskentelyä on monissa kunnissa mutta se on järjestetty hyvin eri tavoin, yhtä mallia Suomessa sille ei ole eikä varmasti tulla saamaankaan. (Horsma & Jauhainen 2004, 27–31.)

Tehty-hankkeen (2007) päämääränä oli selventää ja mallintaa sosiaalialan eri ammattiryhmien tehtäväkuvia ja sosiaalialan eri toimijoiden välistä työnjakoa Helsingin sosiaaliviraston aikuisten palvelujen sosiaali-asemilla ja lapsiperheiden palvelujen perhekeskuksissa. Näiden lisäksi haluttiin kehittää uusia toimintamalleja. Helsingissä sosiaaliohjauksen tehtäväalueet on jaettu arviointityöhön, perhetyöhön ja kriisityöhön. Sosiaaliohjauksen ydintehtävät lastensuojelussa ovat lapsen ja vanhemman hyvinvoinnin arviointi, vanhemmuuden tukeminen sekä perheen kriisit. Lastensuojelutiimin sosiaaliohjaajien tehtävänä on menetelmällinen intensiivinen perhetyö. Lastensuojelussa sosiaaliohjaajien tehtäviin kuuluu perhetyön lisäksi arviointityö, jota tehdään yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sosiaalityöntekijän työparina toimimista lastensuojelun alkuarvioinneissa. (Liukonen & Lukman 2007, 107–115.)

Sosiaaliohjaajat tuovat arviointiin ja arviointikeskusteluihin oman ammatillisen osaamisensa ja kokemuksensa. Sosiaaliohjaaja tekee arviointityötä myös perhetyön aikana, tavallisesti perhetyö alkaa ja päättyy perhetilanteen tai vanhemmuuden arviointiin. Sosiaaliohjaajan työnkuvaa lastensuojelussa kehitetään ja laajennetaan kattamaan koko lastensuojelun asiakkuusprosessi. Lastensuojeluprosessissa sosiaaliohjaukseen kehitettäviä

työalueita voisivat olla myös kuntouttava työ, sijoitettujen lasten vanhempien kanssa tehtävä työ sekä akuutti- ja kriisityö, esimerkiksi osallistuminen puhelinpäivystykseen. (Liukonen & Lukman 2007, 107–115.)

Pääkaupunkiseudun lastensuojelun kehittämisyksikköhankkeessa (2006–2008) määritellään lastensuojelun sosiaaliohjauksen ydintehtäviksi arvioida lapsen ja vanhemman hyvinvointia, tukea vanhemmuutta ja työskennellä perheiden kriisitilanteissa. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksessa lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajan ydintehtäväalueisiin luetaan kuuluvaksi perhetyö, palvelutarpeen arviointi ja avohuollon muiden tukitoimien sekä jälkihuollon toteuttaminen. Näiden tehtävien toteutusta ohjaa perheen kanssa tehty asiakassuunnitelma sekä sen tavoitteet. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 32.)

Helsingissä, Kaarelan lastensuojelun sosiaaliohjaajien työnkuvaan sisältyy lapsen ja nuoren tukeminen, ohjaus ja itsenäistymisessä tukeminen niin kriiseissä kuin tavallisina aikoina. Kaarelan sosiaaliohjaajat jäsentävät asiakastyönsä perhetyöhön, yksilösosiaaliohjaukseen, perhesosiaaliohjaukseen, alkuarviointityöhön, ryhmätoimintaan, (perhe)leirityöskentelyyn ja valvottuihin tapaamisiin. Yhteisnimityksenä näistä kaikista käytetään termiä lastensuojelun sosiaaliohjaus. Lisäksi he toimivat aktiivisena osapuolena sekä alueen eri toimijoiden yhteistyöverkostoissa että asiakaskohtaisissa verkostoissa. (Heinonen & Metsälä 2009, 118-127.)

Anniina Myllärniemi (2007) on tutkinut lastensuojelun avohuollon perhetyön ammattikäytäntöjä. Myllärniemi toteaa, että lastensuojelun avohuollon perhetyö voidaan määritellä lastensuojelun avohuollon konkreettiseksi tueksi, avuksi ja toteutukseksi, jota tehdään ensisijaisesti perheiden kotona. Perhetyö mahdollistaa kädestä pitäen annettavan, tiiviin tuen ja ohjauksen arjen ja vuorovaikutuksen pulmatilanteisiin. Lisäksi perhetyö on vaikuttavaa muutostyötä. Sitä voidaan pitää myös lastensuojelun avohuollon kuntouttavana työmuotona. Perhetyö tuottaa usein lastensuojelun sosiaalityölle tärkeää tietoa perheen arjesta sekä lasten hyvinvoinnista. Avohuollon perhetyö perustuu psykososiaalisen toimintakyvyn arviointiin ja vahvistamiseen. (Myllärniemi 2007, 8–12.)

Tanja Penninkangas (2012) on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut asiakkaiden näkemyksiä lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuutta. Penninkankaan tutkimuksesta käy ilmi, että lastensuojelun avohuollon tukitoimilla on merkittävää vaikutusta asiakkaiden elämään useilla eri osa-alueilla. Asiakkaiden näkemysten mukaan perhetyö on monipuolista, hyvää sekä tarpeellista vaikka se alkuun saattoikin tuntua kiusalliselta. Perhetyö myös huomioi heidän tarpeensa hyvin. Asiakkaat myös olisivat halunneet perhetyön jatkuvan ja olisivat kaivanneet enemmän apua, mutta resurssivajeen vuoksi se ei ollut mahdollista. Jotkut asiakkaista arvelivat, että näkevät perhetyön arvon vasta myöhemmin, kun saavat riittävää etäisyyttä asioihin. (Penninkangas 2012, 65–69.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullinen ote vastaa ensisijaisesti kysymyksiin miksi, miten ja millainen. Laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään kohderyhmää ja ilmiötä syvällisesti. (Eskola & Suoranta, 13–24.)

Tutkimuksen tehtävänä on keskittyä tarkastelemaan lastensuojelun avo-
huollon sosiaaliohjaajien työn käytäntöjä ja kehittämistarpeita. Tutkimus-
kysymykseksi muodostui seuraava: Mitä lastensuojelun avo-
huollon sosiaa-
lio-
hjaajat kertovat työn käytännöistä ja kehittämisestä?

6.1 Tutkimusaineisto

Tieteellinen tutkimus perustuu tutkimusaineistoon. Tutkimus voi perustua myös valmiina oleviin dokumentteihin. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus ymmärtää tutkimuskohdetta. Aineistonkeruussa tutkijan tulee miettiä tarkkaan, kuinka suuri aineisto on riittävä. Tutkimusaineisto kokoon vaikuttaa se, mitä tutkitaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto voi koostua esimerkiksi yhdestä tai useasta haastattelusta. Systemaattinen ja eheä aineisto on tärkeä tietynlaisille tutkimusongelmille. Tutkijan tulee arvioida se, minkälainen aineisto vastaa mahdollisimman hyvin tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 151–155.)

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin lastensuojelun avo-
huollon sosiaa-
lio-
hjaajilta. Pyysin viittä eteläsuomalaisen kaupungin lastensuojelun avo-
huollon sosiaaliohjaajaa kertomaan mahdollisimman konkreettisin esimer-
kein siitä, mitä ja miten he tekevät työtään perheissä, miten he työtään
haluaisivat jatkossa kehittää ja onko jotain, mitä he haluaisivat omassa
työssään muuttaa.

Lähetin lastensuojelun avo-
huollon viidelle sosiaaliohjaajalle sähköpostin
jossa pyysin heitä kirjoitelman avulla kertomaan työstään ja siihen liitty-
vistä kehittämistarpeista. Kirjoitelmat perustuivat laatimiini tutkimuskysy-
myksiin. Kysymykset olivat: Mitä kaikkea teet perheissä? mitä eri osa-
al-
ueita työhösi liittyy? miten kehittäisit omaa työtäsi? ja onko olemassa sel-
laisia käytäntöjä, joita työssäsi pitäisi yhdenmukaistaa? Päädyin näihin ky-
symyksiin, sillä mielestäni ne avaavat sosiaaliohjaajien työtä mahdollisim-
man monipuolisesti. Kaikki tutkittavat vastasivat minulle kirjoitelmalla,
jonka he lähettivät sähköpostin liitetiedostona. Kaikkiaan minulle lähetet-
tiin kymmenen sivua tutkimusaineistoa.

6.2 Aineiston analyysimenetelmä

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysin on tarkoitus luoda aineistoon selkeyttä sekä saada uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysin avulla tutkimusaineisto pyritään tiivistämään siten, että hajanaisesta aineistosta tulee selkeää. (Eskola & Suoranta 2001 137–145.)

Käytän tutkimukseni analyysimenetelmänä teemoittelua ja tyyppittelyä. Teemoittelussa tutkimusaineistossa nostetaan esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Tämä mahdollistaa sen, että tutkija voi vertailla aineistossa esiintyvien teemojen esiintymistä ja ilmentymistä. Tyyppittelyä voidaan käyttää teemoittelun ohella aineistoa analysoidessa. Tyyppittelyn avulla aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, eri tyyppisiä. Tyyppittely edellyttää kuitenkin teemoittelua. Tyyppittelyn avulla aineisto ryhmitellään samankaltaisten ilmiöiden ryhmiksi. (Eskola & Suoranta, 174–184.)

6.3 Analyysin toteutus

Tutkimukseni analyysin aloitin litteroimalla tutkimusaineistoni. Litteroinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkimusaineisto kirjoitetaan puhtaaksi tai nauhoitettu aineisto puretaan tekstiksi. Litteroinnin jälkeen yhdistin aineiston kokonaisuudeksi. Litteroinnin yhteydessä annoin vastaajille koodit SO1-SO5. Tämä helpotti aineiston tutkimusaineiston käsittelyä sekä analyysin tekoa.

Alkuun pyrin löytämään aineistosta teemoja, joista nousi suurempia aihekokonaisuuksia. Tämän jälkeen ryhmittelin teemat erilaisiksi tyypeiksi. Analyysin pohjana olivat koko ajan tutkimuskysymykseni, mitä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat kertovat työnsä sisällöstä ja sen toteuttamisesta. Analyysin tuloksena saatiin sosiaaliohjauksen sisältöön liittyvät seuraavat teemat: työn raamit, luottamuksellinen suhde, ymmärrys ja keinot auttaa, ohjaan neuvon kannustan ja keskustelen, toiminnallisia menetelmiä, työkalupakkia ja positiivista virettä sekä kontrollin elementti. Taulukossa 1 esitetään tutkimusaineisto teemoiteltuna.

Taulukko 1. Tutkimusaineisto teemoiteltuna

TEEMAT	LUKUMÄÄRÄ
Työn raamit	14
Luottamuksellinen suhde	11
Ymmärrys ja keinot auttaa	20
Ohjaan, neuvon, kannustan ja keskustelen	26
Toiminnallisia menetelmiä, työkalupakkia ja positiivista virettä	15
Kontrollin elementti	10
YHTEENSÄ	96

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat tärkeitä asioita tutkimusta tehdessä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija joutuu jatkuvasti miettimään tekemiään ratkaisujaan ja ottamaan kantaa sekä tutkimuksensa luotettavuuteen, että analyysin kattavuuteen. Hyvin usein laadulliset tutkimukset ovat tapaustutkimuksia, eikä niiden pohjalta voida tehdä samanlaisia yleisiä päätelmiä kuin tilastollisessa tutkimuksessa. Onkin tärkeää, että analysoitava aineisto muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen. (Eskola & Suoranta 2005, 65.)

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat saivat vapaasti kertoa omasta työstään. En halunnut tehdä yksityiskohtaisia kysymyksiä, sillä lastensuojelun sosiaaliohjaajien työ on hyvin monipuolista ja työn sisällöt riippuvat paljon asiakasperheiden tilanteista ja tarpeista. Tämän vuoksi yksityiskohtaisten kysymysten esittäminen ei ollut luonteva tapa toteuttaa tutkimus. Halusin antaa sosiaaliohjaajille mahdollisuuden kertoa vapaasti minkälaiset ovat heidän työnsä sisällöt. Annoin sosiaaliohjaajille myös kaksi kuukautta aikaa vapaamuotoisen kirjoitelman tekemiseen, sillä sosiaaliohjaajien työ on hyvin hektistä ja heillä oli mahdollisuus tehdä kirjoitelma itselle sopivana ajankohtana, tämä lisäsi myös tutkimuksen luotettavuutta.

Huolellinen tutkimusaineistoon syventyminen, sekä tutkimusaineiston tarkka, maltillinen analysointi osoittivat tutkimusaineiston kunnioittamista. Anonymiteetin säilyttämiseksi olin erittäin huolellinen ja valitsin aineistolainaukset siten, ettei tutkittavia pysty lainkaan tunnistamaan. Käytin aineistolainauksissa tutkittaville litterointivaiheessa antamiani koodeja SO1-SO5, myös tämä vaikutti osaltaan siihen, että anonymiteetti säilyi koko tutkimuksen ajan.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Jaottelen tutkimustulokseni kahteen suurempaan kokonaisuuteen: työn sisältöön liittyviin sekä työn kehittämiseen liittyviin kuvauksiin. Päädyin näihin kahteen kokonaisuuteen, sillä ne ovat tutkimusaineistosta löytyneiden teemojen yläkäsitteitä.

7.1 Työn sisältöön liittyvät kuvaukset

Tutkimukseni mukaan lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työtä kuvaavat hyvin ilmaisut monipuolisuus, vuorovaikutuksellisuus, joustavuus sekä tässä hetkessä oleminen. Saamani kertomukset olivat sisällöltään hy-

vin samankaltaisia. Vaikka sosiaaliohjaajien asiakasperheet ovat hyvin erilaisia, työn sisällöissä on kuitenkin paljon samaa. Asiakassuunnitelma antaa sosiaaliohjaajien työlle raamit, mutta työn sisällöt ja keinot perheen auttamiseksi määrittyvät perheen tarpeiden, toiveiden sekä tuen tarpeen mukaan.

7.1.1 Työn raamit – asiakassuunnitelma ja perheen vahvuudet

Lastensuojelun avohuollossa asiakassuunnitelma raamittaa sosiaaliohjaajien työtä. Asiakassuunnitelmaan kirjataan konkreettiset tavoitteet sosiaaliohjaajien tekemälle työlle. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja perheen tuen tarve sekä palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Asiakassuunnitelmassa määritetään myös arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. (Lastensuojelun käsikirja, avohuollon asiakassuunnitelma n.d.)

Asiakassuunnitelmassa annetaan raamit, mutta ne on yleensä melko väljät. (SO2)

Tavoitteiden saavuttamiseksi voi käyttää luovaa mielikuvitusta vapaasti sekä hyödyntää sekä perheen vahvuuksia, että ohjaajan kiinnostuksen kohteita. (SO1)

Perheissä tehdään kaikkea maan ja taivaan välillä, vain mielikuvitus on rajana. (SO3)

Periaatteessa kaikki mikä ei ole laitonta, on mahdollista. (SO1)

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työtehtävät koostuvat monista eri asioista ja työ on hyvin monipuolista, yksityiskohtaista työnkuvaa on varmasti vaikea määritelläkään. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työkenttä on hyvin laaja ja sosiaaliohjaajan on mahdollista hyödyntää työssään myös omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteita. Työn raamit sovitaan asiakassuunnitelmaa tehdessä, mutta työn sisältöihin ja menettelmiin he voivat itse vaikuttaa perheen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet huomioon ottaen. Tutkittava kuvaa hyvin sosiaaliohjauksen perheissä tehtävän työn monipuolisuutta kirjoittamalla ”vain mielikuvitus on rajana”.

7.1.2 Luottamuksellinen suhde – Itsensä ja persoonansa likoon laittaminen

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat pitivät tärkeänä luottamuksellisen suhteen solmimista asiakkaan kanssa.

Ihan alkuun täytyy jotenkin saada asiakkaan luottamus siihen, että halutaan auttaa ja ymmärtää eikä olla niitä vastaan tai vaan käyttämässä. (SO4)

Sellaista itsensä myymistähän tämä työ on, että saadaan asiakas uskomaan, että ollaan ihan hyviä tyyppejä ja meihin voi luottaa. (SO1)

Jotenkin pitäisi päästä keskusteluyhteyteen ja siihen et jos ei nyt ihan tervetullut ole perheeseen niin halutaan kuitenkin tavata. (SO5)

Jos on luottamus ja avoimuus kunnossa niin päästään yli vaikeistakin asioista. (SO2)

Itsensä ja persoonansa likoon laittaminen ja rehellisyys asiakastyössä, edesauttaa työskentelysuhteen syntymistä, mikä parhaimmillaan jalostuu asiakkaan ja työntekijän väliseksi luottamukseksi. (SO3)

Sosiaaliohjaajat kokevat, että luottamuksellinen, avoin ja rehellinen yhteistyösuhde asiakkaisiin on työn onnistumisen edellytys. On tärkeää, että asiakas luottaa siihen, että lastensuojelun työntekijät haluavat aidosti auttaa, tukea ja ymmärtää. Luottamuksen muodostamiseen voi mennä pitkään aika ja työskentelyn aloitusvaiheen onnistuminen onkin edellytys pitkäkestoisen, luottamuksellisen työskentelysuhteen onnistumiselle.

7.1.3 Ymmärrys ja keinoja auttaa

Tutkimukseni analyysi paljastaa, että lastensuojelun avohuollon työtä tekevät sosiaaliohjaajat tekevät työtään pääsääntöisesti keskustelemalla, konkreettisesti tekemällä ja mallintamalla. Työskentelyn alussa on tärkeää yrittää saada selville, miten työn kohteena olevassa perheessä toimitaan.

Työntekijänä sitä yrittää päästä kiinni siihen, että mikähän idea siellä mahtaa olla taustalla, että miks just tässä perheessä asiat tehdään niinku tehdään ja onko se toimivaa. (SO5)

Työ on paljolti keskustelua niistä asioista, joita perheessä on sillä hetkellä tapetilla. (SO3)

Ensin sitä yrittää ymmärtää mistä siinä perheessä on kyse ja sitten mieltä niitä keinoja, että mihin voi itse vaikuttaa ja mitä mahdollisuuksia siihen on ja mihin perhe on itse valmis ja mikä niiden mielestä on ongelmana. (SO1)

Sinänsä sillä, mitä tekee, ei ole niinkään merkitystä, eikä voi sanoa, että joku homma toimii aina kaikilla vaan jokainen perhe pitää miettiä erikseen, että mikähän toimisi niiden kohdalla. (SO1)

Sosiaaliohjaajat korostavat ymmärryksen merkitystä. Jotta työskentely voidaan aloittaa, tulee työntekijälle itselle muodostua käsitys perheen tilanteesta ja siitä, miten perhe itse asiansa kokee. Tämän ymmärryksen kautta voidaan miettiä niitä keinoja, joilla parhaiten vastataan perheen tuen tarpeisiin.

Koitaa miettiä, mikä perhettä auttaisi juuri sillä hetkellä, mutta mielessä on se isompi tavoite taustalla esim. perheen vuorovaikutuksen pulmiin vaikuttaminen tai lapsen koulunkäynnin tukeminen. (SO2)

Usein kun perhe tulee autetuksi pienissä arjen jutuissa niin sitten on helpompi lähteä miettimään niitä isompia kuvioita ja sitä, mitä niille voidaan tehdä. (SO3)

Tutkittavat kertovat, että usein on hyvä edetä pienemmistä asioista suurempiin kokonaisuuksiin. Perheille on tärkeää, että he saavat konkreettista apua arjen asioihin ja tukemalla perheitä näissä asioissa, on sosiaaliohjaajan työskentelyä helpompi viedä eteenpäin kohti suurempaa tavoitetta. Asiakkaan luottamus työntekijää kohtaan syntyy juuri siitä, että hän tulee autetuksi oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

7.1.4 Ohjaan, neuvon, kannustan ja keskustelen

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ on hyvin pitkälti ohjaamista, neuvomista ja kannustamista. Työn taustalla on aina ajatus asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisesta sekä hyvinvoinnin lisäämisestä.

Ohjaan, neuvon, kannustan ja annan erilaisia näkökulmia tavoitteena se, että asiakas itse hoksaa mikä hänelle tai perheelle olisi paras ratkaisu. (SO3)

Töitä tehdään perheen arjessa ja taustalla on ajatus sen asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisesta ja hyvinvoinnin lisäämisestä. (SO5)

Keskustelun merkitys sosiaaliohjauksessa on tärkeää, kaikki vastaajat kertoivat tekevänsä töitä keskustellen.

Työ on pitkälti keskustelua niistä asioista, joita perheessä on sillä hetkellä tapetilla. (SO2)

Eniten käydään keskusteluja yhden tai useamman perheenjäsenen tilanteeseen liittyen. (SO3)

On pesty ikkunoita, ripustettu verhoja ja siinä samalla ”parannettu maailmaa”, eli pyritty keskustelemaan siitä, mitä perheeseen kuuluu. (SO1)

Jutellaan ja siinä samalla touhutaan ihan normaaleja asioita. (SO1)

Sosiaaliohjaajien työ on vuorovaikutustyötä, jonka keskiössä ovat ihmishuone- keskustelu- ja aktiivisen kuuntelun taidot. Perheet tarvitsevat paljon erilaista tukea. Sosiaaliohjaajat kokevat, että keskustelu tekemisen lomassa on usein luonteva tapa tehdä työtä. Erilaisten kodin askareiden tekeminen sekä käytännön asioiden hoitaminen yhdessä asiakkaan kanssa ovat tärkeä osa lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työtä. Monet perheet tarvitsevat tukea myös erilaisten asioiden hoitamisessa. Sosiaaliohjaajien työn taustalla on aina ajatus asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisesta.

Erilainen asiointi perheen kanssa on yleistä. (SO1)

Pidetään yhteyttä verkostoihin. (SO2)

Viranomaisverkostossa toimimista asiakkaan kanssa sekä palveluneuvontaa. (SO4)

Tosi paljon työssä on kaikenlaista säälää, soittelua ja asioiden selvittelyä asiakkaan kanssa ja joskus myös puolesta. (SO3)

Sosiaaliohjauksesta voidaan erottaa myös ns. tulkin tehtävä, työntekijä toimii asiakkaan ja viranomaisen välissä kielenkääntäjänä joka edesauttaa yhteisen ymmärryksen saavuttamista asiakkaan tilanteesta. (SO4)

Sosiaaliohjaajien työhön liittyy paljon yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Monet asiakkaat tarvitsevat tukea ja apua asioidensa hoitamisessa ja usein on hyvä, että työntekijä on asiakkaan mukana, välillä puolestapuhujana mutta myös henkisenä tukena. Viranomaiskieli voi olla asiakkaalle haasteellista ymmärtää, joten myös ”tulkin” tehtävä on osa sosiaaliohjaajan työnkuvaa. Työntekijä voi myös näyttää asiakkaalle mallia, kuinka asioita hoidetaan ja kuinka viranomaisten kanssa pitää toimia. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ on ennen kaikkea suurten kokonaisuuksien hallintaa.

7.1.5 Toiminnallisia menetelmiä, työkalupakkia ja positiivista viettä

Sosiaaliohjaajat tekevät työtään pääsääntöisesti keskustellen, mutta apuna keskusteluissa voi olla käytössä erilaisia lomakkeita, tehtäviä tai pelejä. Etenkin nuorten ja lasten kanssa on helpompi aloittaa työskentely jonkin konkreettisen toiminnan kautta.

Keskusteluiden apuna voi olla erilaisia kyselykaavakkeita, kortteja tai pelejä jotka joissain perheissä helpottavat/auttavat keskustelun käynnistämistä. (SO1)

Aika usein ”vaan” jutellaan mutta usein tehdään jotain toiminnallista tai konkreettista ja jutellaan siinä sivussa. (SO2)

Nuorten kanssa pyritään tekemään sellaista, mitä nuori haluaa tai mistä on kiinnostunut. Usein tekeminen lasten ja nuorten kanssa etenkin on toiminnallista. Onneksi meillä on mahdollisuuksia tehdä monenlaisia asioita. (SO5)

Ainakin ite yritän pitää semmoista positiivista viettä yllä, mutta myös jämäkästi rajata ja olla aikuisena sanomassa mikä on mahdollista ja mikä ei. Työkalupakista löytyy sitten kättä pidempää. On erilaisia lomakkeita, tehtäviä ja pelejä, joita voi napata käyttöön tarvittaessa. Ollaan leivottu pullaa ja tehty pizzaa, täytetty lomakkeita ja harjoiteltu virastoissa asiointia. (SO1)

Sosiaaliohjaajat järjestävät lapsille ja nuorille monenlaisia teemailtoja, leirejä sekä toiminnallisia päiviä. Lasten ja nuorten kanssa on luonteva ottaa asioita puheeksi erilaisten tehtävien ja pelien kautta. Kivan tekeminen ja mielenkiintoinen toiminta, joka on lähtöisin lapsen tai nuoren toiveesta tai kiinnostuksesta edesauttaa työskentelyä paljon. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajilla on onneksi mahdollisuus tehdä monenlaisia asioita asiakkaidensa kanssa.

Työntekijälle on eduksi hallita erilaisia kädentaitoja ja toiminnallisia menetelmiä. Toiminta vuorovaikutuksen mahdollistajana on sosiaaliohjauksen kulmakivi. (SO4)

Ryhmänohjaustaitojen rooli ohjaajan ammattiosaamisessa on tärkeä. (SO2)

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaukseen liittyy kiinteästi myös toiminnallinen työote. Toiminnallisuus etenkin lasten ja nuorten kanssa toimimassa on tärkeää. Sosiaaliohjaajat pitävät tärkeänä leirien, toimintapäivien sekä vertaisryhmien järjestämistä.

7.1.6 Kontrollin elementti – rajausta ja linjausta

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat tekevät työtään kiinteästi perheen arjessa ja heidän havaintonsa perheen asioista ja tilanteesta ovat tärkeitä. Lastensuojelun avohuollon työssä on aina kontrollin elementti läsnä.

Jotenkin pitäisi päästä keskusteluyhteyteen ja siihen, että jos ei nyt ole ihan tervetullut perheeseen niin, että halutaan kuitenkin tavata. (SO5)

On tärkeää, että asiakas kokee ettei olla eri puolella, vaan ihan aidosti halutaan auttaa ja ymmärtää eikä olla vaan kyttämässä. Toki me työntekijät tiedostamme, että kontrollin elementti on kuitenkin läsnä koko ajan. (SO2)

Pidetään sosiaalityöntekijä tietoisena perheen asioista ja mahdollisista muutoksista. (SO3)

Monesti perheissä tarvitaan rajausta ja linjausta. (SO4)

Sosiaalityöntekijä tekee lasta koskevat päätökset, joten sosiaaliohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Koska sosiaaliohjaajat ovat perheen lähityöntekijöitä, pystyvät he nopeasti myös reagoimaan perheen mahdollisiin kriisitilanteisiin sekä tuen tarpeeseen. Sosiaaliohjaajan on tärkeä tehdä jatkuvasti havaintoja siitä, miten perheen asiat edistyvät ja kuinka asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet täyttyvät.

7.2 Työn kehittämiseen liittyvät kuvaukset

Työn kehittämistä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajilla oli hyvin samanlaisia ajatuksia. Suuria kehittämisen kohteita ei noussut esiin vaan enemmänkin sosiaaliohjaajat olivat sitä mieltä, että asiat ovat aika lailla kunnossa. Hieman kriittisiä sosiaaliohjaajat ovat sitä kohtaan, että ulkopuolelta tulee liian paljon rajauksia työhön liittyen.

Ärsyttää kaikki ulkopuolelta tuleva pakko ja rajaukset. Toisaalta puhutaan joustavasta ja asiakaslähtöisestä palvelusta mutta sitten pikkuasioilla kuitenkin teennäisesti yritetään hakea tehokkuutta ja lisätä työaika esim. pakollisella ruokatauon pitämisellä. (SO1)

Ei oikein innosta kehittää. Tuntuu, että liian moni asia vaan ilmoitetaan ja niillä sitten mennään. (SO2)

Siks ehkä tökkiikin tämä kehittäminen, koska tuntuu, että harvoin oikeasti saadaan mitään aikaiseksi ja kokeilemiseen ollaan aika nihkeitä. (SO3)

7.2.1 Työparityöskentely

Kaikkien avohuollon sosiaaliohjaajien vastauksissa tuli esiin heidän toiveensa työparityöskentelystä. Jonkun verran työparityöskentelyä on, mutta sosiaaliohjaajat toivoisivat työskentelyyn selkeitä ja suunniteltuja käytäntöjä ja linjauksia.

Olisi hyvä jos olisi tietyt sossut joiden kanssa työskennellä. Rasittavaa kun ne vaihtuu tai on monia kun jokaisen kanssa työparius muodostuu omanlaiseksi. Lisäksi se helpottaisi ihan konkreettisesti esim. aikojen sopimista. (SO1)

Haluisin tehdä enemmän työparityötä sosiaalityöntekijöiden kanssa, sitä voisi kehittää ja on kehitettykin mutta aina se jonnekin jää, kokeilemiseen ollaan aika nihkeitä. (SO5)

Hyvä suunta on ollut se, että enenevässä määrin työ tehdään työpareina. Parityöskentelystä on etua sekä perheille, että työntekijöille. Työparityöskentelyllä tarkoitan perheohjaaja, sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä, eri kombinaatiot tarpeen mukaan. (SO4)

Vastausten mukaan sosiaaliohjaajien toiveissa olisi etenkin se, että he tekisivät tiettyjen sosiaalityöntekijöiden kanssa työtä työparina. Asiasta on kyseisen kaupungin lastensuojelun avohuollossa aina ajoittain keskusteltu, mutta vakiintunutta käytäntöä tähän ei ole tullut. Työparityöskentely ylipäätään olisi tärkeää ja auttaisi myös perheitä mutta usein sosiaaliohjaajat työskentelevät perheissä yksin.

7.2.2 Yhteiset käytännöt ja koulutukset

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien mukaan heillä on jo olemassa työhön liittyviä hyviä yhteisiä käytäntöjä, kirjaamiskäytäntöihin he toivoisivat yhdenmukaisuutta. He myös pitävät erilaisten koulutusten merkitystä tärkeänä.

Yhteiset käytännöt ollaan saatu näinkin kirjavan sakin kesken melko lailla soviteltua, kukin tyylillään, jokaisen vahvuuksien ja heikkouksien mukaan. (SO4)

Toiveena olisi päästä paremmin pitkiin koulutuksiin jotka syventävät ammattitaitoa ja osaamista. (SO1)

Toivon, että kaikenlaisiin koulutuksiin olisi edelleenkin mahdollista päästä oman halun ja tarpeen mukaan kuten tähänkin asti. (SO3)

Kirjaamiskäytäntöjä tulisi yhdenmukaistaa. (SO5)

Kokonaisuutena ollaan hyvä tiimi ja työt hoituu. (SO1)

Kouluttautumisen merkitystä sosiaaliohjaajat pitävät tärkeänä. Työntekijöillä on ollut mahdollisuus päästä koulutuksiin oman mielenkiinnon ja tarpeen mukaan ja sosiaaliohjaajat toivovat, että näin on myös jatkossa. Sosiaaliohjaajilla on toiveissa, että heillä olisi mahdollisuus päästä myös pitkiin, syventäviin koulutuksiin. Kirjaamiskäytännöt vaihtelevat jonkin verran ja sosiaaliohjaajat toivoisivat niihin yhdenmukaisuutta: mihin kirjataan ja mitä kirjataan. Pääosin sosiaaliohjaajat ovat kuitenkin tyytyväisiä tämänhetkiseen tilanteeseen ja kokevat, että asiat ovat nykyisellään ihan hyvin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli saada selville, miten lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat kokevat oman työnsä, mitä on sosiaaliohjaus heidän näkökulmastaan, millaisista asioista heidän työnsä koostuu ja millaisia ajatuksia heillä on oman työnsä kehittämiseen liittyen.

Olen jaotellut tutkimustulokseni kahteen suurempaan kokonaisuuteen: työn sisältöön liittyvät kuvaukset sekä työn kehittämiseen liittyvät kuvaukset.

8.1 Lastensuojelun sosiaaliohjaajien työn sisällöt

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ on hyvin monipuolista. Työ koostuu monista pienistä kokonaisuuksista. Sosiaaliohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään ja se varmasti näkyy vastausten yhdenmukaisuudessa. Tutkimukseni perusteella voin todeta, että pääosin sosiaaliohjaajien työn sisällöt ovat hyvin samankaltaisia ja monimuotoisia. Perheissä tehdään monia eri asioita eikä ole vaan yhtä tapaa tehdä töitä. Sosiaaliohjaajien työssä korostuu oman persoonan merkitys, tärkeintä on kuitenkin se, kuinka perheitä pystytään mahdollisimman hyvin tukemaan. Sosiaaliohjaajien tulee havainnoida perheitä jatkuvasti ja tehdä arviota siitä, kuinka asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet edistyvät.

Tehty-hankkeessa (Liukonen ja Lukman, 2007) kehitettiin sosiaalialan tehtävärakenteita sekä toimintamalleja Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa. Hankkeen aikana määriteltiin lastensuojelun sosiaaliohjaajien työkuvaa ja havaittiin, että perhetyö on vain yksi sosiaaliohjaajien käyttämä työmuoto. Lastensuojelun sosiaaliohjaajilla on laajaa osaamista myös muunlaiseen työskentelyyn. Olisi tärkeää hyödyntää tätä monipuolista osaamista niin, että se koskisi jatkossa koko lastensuojeluprosessia. Sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain tarkentamat lastensuojelutehtävät

vaativat kunnilta sekä lastensuojelun työntekijöiltä paljon ja tärkeää olisi hyödyntää kaikkien työntekijöiden osaaminen mahdollisimman laajasti.

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työn perustana on lapsen asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan kirjataan lapsen/perheen tuen tarpeet sekä keinot, joilla tuen tarpeisiin vastataan. Sosiaaliohjaajan tulee aloittaa työskentely perheen kanssa niin, että saa lapsen/perheen luottamuksen puolelleen. Sosiaaliohjauksen eri työtapoja on lukemattomia ja onkin sosiaaliohjaajan ammattitaitoa, että hän löytää ne työtavat, jotka kunkin perheen kanssa toimivat parhaalla mahdollisella tavalla. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajilla on monia eri mahdollisuuksia tehdä töitä ja kukin tekee työtä persoonallisesti lapsen/perheen tarpeet huomioiden. Sosiaaliohjaajien työ on mallintamista, yhdessä tekemistä, keskustelua, palveluneuvontaa- ja ohjausta, tukemista ja konkreettisten arjen asioiden tekemistä. Sosiaaliohjaus on ennen kaikkea myös suurten kokonaisuuksien hallintaa.

Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ ei näytä keskittyvän ainoastaan perheissä tehtävään käytännön työhön. Sosiaaliohjauksen määritelmä on, että sosiaaliohjaus on sosionomi (AMK/YAMK) tutkinnon suorittaneen ammattihenkilön toimintaa, joten voidaan todeta, että lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ on nimenomaa sosiaaliohjausta. Saamieni vastausten perusteella voidaan myös todeta, että sosiaaliohjaajien työ lastensuojelun avohuollossa pitää sisällään kuitenkin myös paljon perhetyön elementtejä. Myllärniemen määritelmän mukaan perhetyö on lastensuojelun avohuollon konkreettista apua ja toteutusta, jota tehdään ensisijaisesti perheiden kotona, juuri näitä elementtejä lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työkin pitää sisällään.

Helsingissä, Kaarelan lastensuojelun sosiaaliohjaajien työnkuva on eritelty yksilösosiaaliohjaukseen, perhesosiaaliohjaukseen, perhetyöhön, alkuarviointiin sekä ryhmätoimintaan (Liukonen & Lukman, 2007). Tällainen työtehtävien jaottelu on mielestäni tarkoituksenmukaista, se myös tukee sosiaaliohjaajien työskentelyä ja sitä kautta sosiaaliohjaajan on myös helpompi jäsentää omaa työskentelyään. Lastensuojelun avohuollossa työskentelee eri ammattiryhmiä ja työtehtävien tarkan jäsentämisen kautta pystytään myös hyödyntämään kunkin ammattiryhmän ammattitaitoa parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimukseeni osallistuneet sosiaaliohjaajat jaottelivat omaa työtään pienempiin kokonaisuuksiin, aivan kuten Kaarelan sosiaaliohjaajat tekivät vuonna 2009. Tutkimukseni sosiaaliohjaajat määrittelivät omaa työtään siten, että kaikki elementit, joista heidän työnsä koostuu, voidaan katsoa olevan nimenomaa sosiaaliohjauksen elementtejä. Yksilösosiaaliohjauksen lisäksi heidän työtehtäviinsä liittyy kiinteästi ryhmätoiminta, arviointi-työ sekä perhesosiaaliohjaus.

Aikaisemmat sosiaaliohjaukseen liittyvät tutkimustulokset ovat samansuuntaisia kuin minun tutkimuksessani, joten voin todeta, että tutkimukseni tulokset ovat suurimmaksi osaksi yleistettävissä myös muualla Suomessa tehtävään lastensuojelun sosiaaliohjaajien työhön. (Alasuutari, P. 1999, 248–249.)

8.2 Kehittämistarpeet lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien näkökulmasta

Sosiaaliohjaajien vastauksista kävi ilmi, että he ovat pääosin tyytyväisiä nykytilanteeseen. Sosiaaliohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään ja se varmasti vaikuttaa siihen, että heille on muodostunut hyväksi havaittuja työkäytäntöjä.

Lastensuojelussa etenkin sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ollut suuri kyseisessä kunnassa, tämä on vaikuttanut myös sosiaaliohjaajien työhön. Sosiaaliohjaajat kaipaavat ennen kaikkea selkeitä työparikäytäntöjä. Sosiaaliohjaajien mielestä sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja työparityöskentelyllä pystyttäisiin vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja se toisi myös selkeyttä työhön ja helpottaisi perheiden asioiden hoitamista. Työparityö laajentaisi myös sosiaaliohjaajien työnkuvaa ja sitä kautta sosiaaliohjaajat pääsisivät jo aiemmin asiakkaan prosessiin mukaan. Asiasta on ollut aina välillä puhetta kyseisen kunnan lastensuojelun avohuollossa mutta se ei ole vielä kuitenkaan edennyt käytännön tasolle.

Tehty-hankkeen (2007) aikana käytiin Helsingissä keskusteluja siitä, että lastensuojelun sosiaaliohjaajat voisivat ottaa osakseen myös kriisi- ja akuuttityötä, lähinnä tämän katsottiin koskevan sosiaaliohjaajien osallistumista lastensuojelun puhelinpäivystykseen. Sosiaaliohjaajien työskenteleminen lastensuojelun puhelinpäivystyksessä tarkoittaisi sitä, että sosiaalityöntekijä olisi takapäivystäjä mahdollisen kiireellisen kotikäynnin ja/tai sijoituksen varalta. Tällainen työntekijäresurssien uudelleenjärjestely vapauttaisi sosiaalityöntekijäresurssia ja se vapauttaisi sosiaalityöntekijöiden työaikaa muiden tehtävien suorittamiseen. Hankkeen aikana todettiin, että lastensuojelun sosiaaliohjaajilla olisi riittävästi tietoa ja taitoa toimia myös kriisi- ja päivystystyössä. Myös sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työparityöskentelyn katsottiin olevan tärkeä kehittämisen kohde Helsingissä. Hankkeen myötä päädyttiin kehittämään sosiaaliohjaajien työskentelyä siten, että sosiaaliohjaajat työskentelevät työparina sosiaalityöntekijän kanssa sen sijaan, että työparina olisi toinen sosiaaliohjaaja.

Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojekti (2004) painottui sosiaalityöhön ja siihen eri tavoin liittyvän sosionomin koulutuksen saaneiden ohjaustyöhön. Projektiin osallistuneissa kunnissa kehittämisen tarpeen katsottiin liittyvän nimenomaa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien yhteistyöhön, tarve todettiin etenkin työparityöskentelylle. Myös Tehty-hankkeessa ja omassa tutkimuksessani ilmeni samankaltaisia työn kehittämistarpeita. Tutkimukseeni osallistuvien sosiaaliohjaajien toi-

veena olisi kehittää säännönmukaista työparityöskentelyä heidän ja sosiaalityöntekijöiden välille.

Horsman ja Jauhaisen tekemässä Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektissa sekä Tehty-hankkeessa keskityttiin selvittämään ja kehittämään sosiaalialan tehtävänkuvia, myös Virtaa-hankkeessa Hämeenlinnassa kehitettiin lastensuojelun ammatti- ja tehtävärakennetta. Kaikissa näissä hankkeissa ja projekteissa korostettiin sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyön ja työparityön merkitystä. Mielestäni olisikin järkevää hyödyntää ainakin jollain tasolla hankkeiden myötä nousseita kehittämistarpeita myös muissa kunnissa. Moniammatillisen työn kautta pystytäänkin vastaamaan perheiden tuen tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla ja oikea-aikaisesti.

Tutkimukseni kohteena olevassa kunnassa onkin pienimuotoisesti otettu jo käyttöön sosiaaliohjaaja/perhetyöntekijä/sosiaalityöntekijä tiimi ja jääkin nähtäväksi, otetaanko vastaavanlainen työtapaa käyttöön myös laajemmalla mittakaavalla.

9 POHDINTA

Idea opinnäytetyöhöni tuli siitä, että aloitin työskentelyn lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajana. Siirryin lastensuojelun avohuoltoon toisenlaisesta työstä. Minulta itseltä meni kauan siihen, että opin hahmottamaan koko lastensuojelun palvelujärjestelmän kokonaisuuden ja halusin sen avata opinnäytetyöhöni mahdollisimman tarkasti. Minua kiinnosti myös miten lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajat itse näkevät oman työnsä ja mitä he itse kertovat työnsä sisällöistä ja työnsä mahdollisista kehittämistarpeista. Opinnäytetyöprosessini toimi ikään kuin sisäänajoprosessina uuteen työtehtävääni sekä osana oman sosiaaliohjaajan ammatti-identiteetin muodostumisprosessia.

Koska lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, pidin tärkeänä avata siihen liittyviä käsitteitä ja lakeja mahdollisimman tarkasti. Lastensuojelun palvelujärjestelmään liittyy monia käsitteitä, joista kuulee ihmisten ajoittain puhuvan ilman, että niiden merkitystä tarkkaan ymmärtään. Halusin keskittyä opinnäytetyössäni etenkin sosiaaliohjauksen käsitteeseen perhetyön sijaan. Perhetyöstä löytyy paljon kirjallisuutta mutta sosiaaliohjauksen käsite oli minulle alkuun vieraampi ja halusin tehdä opinnäytetyöni nimenomaa sosiaaliohjauksen näkökulmasta käsin. Tutkimukseni tuloksista voidaan päätellä, että lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työ voidaan määritellä olevan nimenomaa sosiaaliohjausta pitäen kuitenkin sisällään myös perhetyön elementtejä.

Opinnäytetyöprosessini kesti aiottua pidemmän aikaa. Aloitin opinnäytetyöprosessin 2015 syksyllä, jolloin aloin hahmottelemaan opinnäytetyötä-

ni. Mietin tutkimuskysymyksiäni pitkän aikaa samoin kuin tutkimusmetodia. Lähetin lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajille pyynnön vapaamuotoisen kirjoitelman tekemiseksi keväällä 2016, jotta saisin vastauksien avulla sellaista aineistoa, jota analysoimalla voisi saada vastauksia tutkimuskysymykseen ja näin koko tutkimustehtävään. Sain sosiaaliohjaajien vastaukset noin kahden kuukauden kuluessa. Vastausten litterointivaiheeseen meni kuukauden verran. Heti prosessin alusta lähtien keräsin kirjallisuusluetteloja, jota muokkasin aina tarpeen mukaan. Teorian kirjoitusvaihe kesti useamman kuukauden, analyysivaihe kesti kaksi kuukautta. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli hyvin pitkä.

Opinnäytetyöprosessi oli hyvin mielenkiintoinen ja sain sitä kautta paljon tietoa sosiaaliohjaajien työnkuvaan ja työn määrittelyyn liittyen. Lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajien työnkuva on hyvin moniulotteinen ja oli erittäin mielenkiintoista tutustua niihin ajatuksiin, mitä sosiaaliohjaajilla on omaan työhönsä liittyen.

Lastensuojelun tarve yhteiskunnassamme on jatkuvaa ja perheiden tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja oikea-aikaisesti on erittäin tärkeää. Sosiaalihuoltolaissa korostettu ennaltaehkäisevän työn merkitys on korostunut. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen olisi tärkeää ja siihen on onneksi alettukin panostaa jo monissa kunnissa muun muassa lisäämällä resursseja.

Kyseisen kunnan sosiaaliohjaajat haluaisivat kehittää työtään niin, että he voisivat työskennellä sosiaalityöntekijöiden työparina nykyistä enemmän. Tämän tyyppistä työtapaa on tässä nimenomaisessa kunnassa alettukin kehittää ja jossain vaiheessa sitä olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin ja mahdollisuuksien mukaan kehittää siitä kokonaan uudenlainen työtapa kyseisen kunnan lastensuojelun avohuoltoon. Tällainen työtapa auttaisi ja tukisi myös perheitä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lastensuojelun avohuollossa sosiaaliohjaajien työnkuvan kirkastaminen olisi mielestäni tärkeää. Koska sosiaaliohjaajien tekemästä työstä käytetään erilaisia nimityksiä, mielestäni olisi tarkoituksenmukaista tutkia tätä aihetta lisää ja pureutua syvemmälle sosiaaliohjaukseen tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Aaltola, J & Valli, R. (toim.) (2001a). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltola, J & Valli, R.(toim.) (2001b). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Heino, T. (2008). *Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset*. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakes. Helsinki: Edita.

Heinonen, H. & Metsälä, J. (toim.) (2009). *Lastensuojelua kehittämässä, kokemuksia pääkaupunkiseudulta*. Haettu 26.2.2017 osoitteesta http://www.socca.fi/files/21/Lastensuojelua_kehittamassa_kokemuksia_paakaupunkiseudulta_2009

Helminen, J. (2016). Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Sosiaaliohjaus, lähtökohtia ja käytäntöjä*. Keuruu: Edita, 14–28.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2003). *Tutki ja kirjoita*. Vantaa: Tammi.

Hovi-Pulsa, R. (2008). Arkisuuntautunut perhetyö-rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa L. Viinamäki (toim.) *14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointijärjestelmässä*. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Hamarus, P., Kanervio, P., Landén L. & Pulkkinen, S. (toim.) (2014). *Huuto, lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta*. Juva: PS-kustannus.

Jauhiainen, E. (2004). Tehtävärakenteiden kehittämiskokeilut. Teoksessa T. Horsma & E. Jauhiainen (toim.) *Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 17–86.

Johansson, M. & Berg, L. (2011). *Opastava yhteistyö perheiden kanssa*. Helsinki: Profami Oy.

Järvinen, R. Lankinen, A. Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. (2007). *Perheen parhaaksi, perhetyön arkea*. Helsinki: Edita.

Kanervio, P & Pulkkinen, S. (2014). Nuorten elämismaailmat. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervio, L. Landén, & S. Pulkkinen (toim.) *Huuto, lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta*. Juva: PS-kustannus, 119–141.

Kestilä, L., Kauppinen, T., & Karvonen, S. (2015). Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Haettu 17.1.2017 osoitteesta https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Kouhia, A. (2008). *Muutosalttius ja pahoinvointia aiheuttavat tekijät lastensuojelun avohuollon asiakaslapsen elämässä, perhekeskeinen näkökulma*.

Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityön koulutusohjelma. Tampereen yliopisto. Haettu 12.2.2017 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78884/gradu02437.pdf?sequence=1>

Lapsen oikeuksien sopimus. (n.d.). Haettu 26.2.2017 osoitteesta <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Lastensuojelulaki 2007/417. Haettu 12.2.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja, avohuollon asiakassuunnitelma (n.d.). Haettu 12.2.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/avohuollon-asiakassuunnitelma>

Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun avohuolto (n.d.). Haettu 12.2.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>

Lastensuojelun käsikirja, lastensuojelun palvelujärjestelmä (n.d.) Haettu 12.2.2017. osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Lastensuojelun käsikirja, työmenetelmät- ja välineet (n.d.). Haettu 12.2.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet>

[Lastensuojelun käsikirja, työprosessit \(n.d.\). Haettu 12.2.2017 osoitteesta https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi)

Liukonen, R & Lukman, L. (2007). Sosiaalialan tehtävärakenteiden ja toimintamallien kehittäminen Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa Tehty-

hanke. Haettu 11.11.2016 osoitteesta <http://docplayer.fi/7317588-Sosiaalialan-tehtavarakenteiden-ja-toimintamallien-kehittaminen-helsingin-kaupungin-sosiaalivirastossa-tehty-hanke.html>

Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A. & Ruuskanen, K. (2014). *Lastensuojelun laatusuositus*. Tampere: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lämsä, A.-L. (2009). Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa A.-L., Lämsä (toim.) *Mun on paha olla, näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Juva: Bookwell Oy, 21–71.

Myllyniemi, S. (2015). *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Haettu 17.1.2017 osoitteesta https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Myllärniemi, A. (2007). *Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä-jäsennyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa*. Haettu 25.2.2017 osoitteesta http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. (2009). *Ammattina sosionomi*. Helsinki: WSOY.

Pekkarinen, E. (2011). *Lastensuojelun tieto ja tutkimus, asiantuntijoiden näkökulma*. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 51. Haettu 17.1.2017 osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf>

Pekkarinen, E. (2015). Arjen elämäntilanteen ongelmat lapsuuden perheessä, lastensuojelun näkökulma. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä, Nuorisobarometri 2015*. Haettu 17.1.2017 osoitteesta https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Penninkangas, T. (2012). *Lastensuojelu osana lapsuutta- Asiakkaiden näkemyksiä lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuudesta*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityön koulutusohjelma. Jyväskylän yliopisto. Haettu 13.1.2017 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38669/URN:NBN:fi:juu-201209282535.pdf?sequence=1>

Pesonen, A. (2006). Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveysalan auttamistyössä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Elämä koettelee, tuki kannattelee, Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 155–171.

Pitkänen, M. (2011). *Lastensuojeluprosessi. Tapaustutkimus biologisen vanhemman kokemuksista lastensuojelun sijoitusprosessissa*. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntapolitiikka. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Haettu 15.2.2017 osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110026/urn_nbn_fi_uef-20110026

Pösö, T. (2007). Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 72–80.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). *Monisäikeinen perhetyö*. Helsinki: WSOYpro Oy.

Uusimäki, M. (2005). Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) *Voimaa perhetyöhön, Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Keuruu: PS-kustannus.

Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. (toim.) (2007). *Sosiaalihuollon ammatillisen rakenteen tehtävärakennesuositus*. Haettu 25.2.2017 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112303/URN%3aNBN%3afi-fe201504223872.pdf?sequence=1>

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Haettu 14.1.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas. (n.d.). Haettu 14.1.2017 osoitteesta <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>

Särkelä, A. (2001). *Välittäminen ammattina- näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön*. Tampere: Vastapaino.

Talentia (n.d.). *Sosiaalialan työ, työn määritelmät*. Haettu 15.2.2017 osoitteesta http://www.talentia.fi/tyoelama/sosiaalialan_tyo/tyon_maaritelmät

Taskinen, S. (2007). *Lastensuojelulaki 417/2007 Soveltamisopas*. Stakes. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtaa-hanke (2005). *Kunnallisen sosiaalityön tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen Hämeenlinnassa*. Hämeenlinnan Perusturvakeskuksen raportti 1/2005. Hämeenlinna: OffsetKolmio.